

reettisesti vastata. Kyllä keinot minun ymmärtääkseni löytyvät yleisen yhteiskuntapolitiikan puolelta, siitä, miten yhteiskunta yleensä kehittyy ja millaisia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia mahdollisuuksia ihmisillä on. Meidän käytettävissämmä olevat keinot ovat mitä suurimmassa määrin toissijaisia, mutta tietysti niitä, ennen kaikkea hintapolitiikkaa ja alkoholitiedotusta tarvitaan täydentävinä toimina.

Valtion ja kuntien rooliin painoa

Sanot, että kaavailemasi ajattelutavan muutos vaikuttaisi myös valtioneuvoston ja Alkon työnjakoon ja painottaisi sitä valtioneuvoston suuntaan. Mitä muutoksia konkreettisesti ajattelet?

Painottumisen valtioneuvoston suuntaan Heikki Koski toteaa lähtevän siitä, että valtion ja kunnan viranomaisilla on ensisijainen vastuu sosiaali- ja terveyspolitiikan toteuttamisesta. Kun alkoholiin liittyvät asiat nähdään sen osana, siitä seuraa, että valtion ja kuntien rooliin pitäisi painottua. Koski on sitä mieltä, että vaikka Alkon henkilökunnalla on kapasiteettia toimia laajemminkin sosiaali- ja terveyspolitiikan piirissä, sen tehtävä voi olla enintään avustava asiantuntijatehtävä.

— Sosiaali- ja terveysviranomaisille tulee 90-luvulla suuremmassa määrin kuin nykyisin — niin arvelisin — erilaisia valvontatehtäviä, ainakin osin anniskeluun liittyviä viranomaistoimia ja myös alkoholitiedotukseen liittyviä tehtäviä. Ehkä myös aloitteellisuus alkoholilainsäädännön kehittämisessä siirtyi enemmän sosiaali- ja terveysministeriölle.

— Tällaiseksi saattaisin ajatella tilanteen ensi vuosikymmenellä. Mutta tämä edellyttää kyllä sekä valtion keskushallinnossa että kuntien hallinnossa organisatorisia ja toimintatapaa koskevia uudistuksia.

Päätösvalan siirtämistä kuntatasolle?

— Osittain sitäkin, siis hallinnon hajauttamista alaspäin, mutta se tarkoittaa myös sosiaali- ja terveystoiministeriön ja sen alaisten sosiaalihuollituksen ja lääkintöhallituksen uudelleenjärjestelyä. Esimerkiksi alkoholitiedotuksessa sosiaali- ja terveystoiministeriön on oltava mukana laajem-

min kuin vain sen kautta, että näitä asioita varten on ministeriössä erillinen osasto. Kyllä ministeriön ja sen alaisten keskusvirastojen on oltava siinä kokonaisuutena mukana, sosiaalihuollituksen ja lääkintöhallituksen toivottavasti yhdistettynä keskusvirastona.

Ajat siis takaa sitä, että ihmisen ja alkoholin suhteeseen liittyvä problematiikka integroituisi sellaisiin toimintoihin, joihin se luonnollisena kuuluu?

— Kyllä. Katson tässä nyt lähinnä sitä, millainen kehitys on 90-luvulle siirryttyä ja 90-luvulla. Jos valtion, läänien ja kuntien hallinnossa tapahtuu tarpeellista kehitystä, voidaan myös Alkon sosiaali- ja terveyspoliittisista tehtävistä keskustella uudelta pohjalta ja miettiä, mikä on järkevin muoto hoitaa niitä.

Heikki Koski ei ole ehdottamassa anniskeluoikeuksien myöntämisen siirtämistä nykytilanteesta sosiaali- ja terveysministeriölle tai lääninhallitukselle. Hän pitää kuitenkin mahdollisena kehityssuuntaa, että anniskelupoliittisia tehtäviä hoidetaan tulevaisuudessa myös Alkon seinien ulkopuolella.

Mikä rooli Alkole jää?

Mitä tehtäviä Alkole sitten jäisi? Voisiko tilanteen pelkistää niin, että Alkole jää enemmän ohjaavan ja neuvovan asiantuntijan kuin päättävän ja käskävän hallintoviranomaisen rooli?

— Meille jää tietysti yritysrooli, ja se vahvistuu, ja sitten mainitsemasi asiantuntijarooli. Mutta ymmärtäisin niin, että samanaikaisesti tämän kehityksen kanssa meidän oma näkökulmamme laajenee sosiaali- ja terveyspolitiikan suuntaan. Kyllä meille jää myös perinteisiä alkoholipoliittisia tehtäviä, kuten hintapolitiikka, alkoholin myynnin edellytyksistä ja ehdoista päättäminen sekä tiedottamista, jossa meillä entisestään painottuisi asiantuntijan rooli.

Heikentykö Alkon alkoholipoliittinen rooli?

— Ehkä voi ajatella niin, että perinteinen alkoholipoliittinen rooli muuttuu luonnettaan entistä enemmän asiantuntijarooliksi. Ja tietysti siihen, heikentykö Alkon rooli, pysykö se ennallaan vai vahvistuuko

se, vaikuttaa aika lailla se, miten näkökulma myös täällä laajenee.

Mitä tarkoitat sillä, että Alkon yritysrooli korostuu?

— Aivan samaa kuin mitä on jo tapahtunut. Kyllähän Alkosta yrityksenä puhutaan nyt enemmän kuin viisi tai kymmenen vuotta sitten.

Voisiko tämän pelkistää niin, että kun alkoholipoliittisella puolella muutetaan hallintoviranomaisesta asiantuntijaksi, niin toisaalta muutetaan myös enemmän yritykseksi?

— Siihen suuntaan kai kehitys on viemässä. Mutta siitä ei ole kysymys, että yritystoiminnalle raivattaisiin liikkumatilaa alkoholipoliittisten asioiden kustannuksella.

Jorma Hentilä — Matti Virtanen

Solukalvoilta sosiaalisairaalaan

Kiianmaa, Kalervo & Ylikahri, Reino (toim.): Alkoholit: Vaikutukset elimistöön ja terveyteen. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1987, 212 sivua

Kun vertaa vuonna 1977 julkaistua "Alkoholifysiologiaa" hiljattain ilmestyneeseen alkoholin vaikutuksia käsittelevään kirjaan, on mielessä kysymys: Mitä biolääketieteellinen alkoholitutkimus on saavuttanut kymmenessä vuodessa?

Lisääntynyt sivumäärä ei ole lavertelua: alkoholitutkimus on murtautunut uusille alueille, vanhat ongelmat poikivat uusia. Tutkimuksen painopisteet ovat toki enimmäkseen samoja kuin kymmenen vuotta sitten. Alkoholin vaikutustapoja ja niitä sääteleviä perinnöllisiä tekijöitä ymmärretään kuitenkin paremmin. Alkoholien sietokykyyn ja vieroitusoireisiin on pureuduttu teoreettisesti yhä tiukemmin. Suurin käytännön merkitys on toistaiseksi ollut alkoholisairauksien syntymekanismien selvittämisellä. Tämän tiedon kokoaminen yksin kansiin on ollut ajankohtaista siksikin, että kuluvan vuoden alussa voimaan tullut uusi päihdehuoltolaki

lisää terveydenhuollon vastuuta alkoholiongelmaisista. Alkon julkaisema uusi kirja onkin tarkoitettu lähinnä terveyden- ja päihdehuollon työntekijöille ja opiskelijoille.

Kirjan 39 artikkelia jakaantuvat viiteen lukuun. Pakollisen esittelykierroksen, alkoholin ominaisuuksien ja valmistuksen kuvailun, jälkeen siirrytään solujen ja molekyylien tasolle, alkoholin vaikutuksiin elimistössä. Kolmas luku käsittelee alkoholisairauksia, joista edetään alkoholismiin ja sen hoitoon. Viimeinen luku väläyttää lyhyesti muutamia näkökulmia alkoholiin ja yhteiskuntaan.

Alkoholin imeytymistä ja palamista sekä alkoholin vaikutuksia maksan ja muun elimistön aineenvaihduntaan käsittelevistä artikkeleista kuvastuu hartaus, jolla näitä aihepiirejä on tutkittu kaksikymmentä viime vuotta. Hypoteesit ovat kasvanee kypsiä oppikirja-aineistoksi.

Humala ja krapula näyttävät pakenevat tutkijoita yhä syvemmälle keskushermostoon. Kun molempiin kaikessa arkisuudessaankin sisältyy paljon myyttejä, houkuttautuu lukija seuraamaan alkoholin jälkiä solukalvolle saakka. Humalaa käsittelevä artikkeli onkin onnistunut esittelemään toisaalta tutkimustuloksia, toisaalta myös menetelmiä ja toistaiseksi todentamattomia hypoteesejä. Yksi niistä on se, että pienen, vilkastutavan alkoholiannoksen vaikutus välittyy hermostossa eri välittäjäainejärjestelmän kautta kuin suuren, lamaannuttavan annoksen. Tutkimustulosten sovellutuksina etsitäänkin keinoja estää alkoholin lamaannuttavat vaikutukset ja hoitaa alkoholi-myrrykykset.

Alkoholisairauksia esittelevä luku sisältää kirjan ydinmehun, jota

maallikon on tosin maisteltava lääketieteen sanakirjan kera. Luvussa esitellään mm. keskushermostovauriot, alkoholimaksavauriot, alkoholin vaikutukset ruoansulatuskanavaan, verenkiertoelimistöön ja sisäeritysjärjestelmään. Mukaan on ehtinyt myös tuoreita tutkimusalueita, kuten alkoholin vaikutus uneen ja kehittyvään sikiöön.

Alkoholin suurkulutus rasittaa erityisesti keskushermostoa ja maksaa. Vanhimmat kuvaukset alkoholin käyttöön liittyvistä aivovaurioista ovat peräisin jo 1800-luvulta, mutta uudet tutkimusmenetelmät täydentävät palapeliä edelleenkin. Tietokonekuvauksin voidaan aivovauriot paikantaa entistä tarkemmin.

Kahdenkymmenen viime vuoden aikana on osoitettu, että maksavaurio johtuu nimenomaan alkoholin ja sen aineenvaihduntatuotteiden suorasta myrkyvaikutuksesta. Maksakirroosikuolleisuus onkin lisääntynyt kasvavan alkoholinkulutuksen myötä myös Suomessa. Koska alkoholin käytön lopettaminen tai vähentäminen on tärkeää mm. maksavaurion hoidon kannalta, pyritään kehittämään biologisia osoittimia, joilla alkoholin suurkulutus voitaisiin todeta hyvissä ajoin. Osoittimien käyttökelpoisuus on jo havaittu esimerkiksi motivoitaessa alkoholiongelmaisia hoitoon.

Alkoholismia käsittelevässä luvussa kuvastuu se, kuinka vaikeaa alkoholismia on pukea määritelmiin. Perustutkimus määrittelee alkoholistiksi henkilön, jolle on syntynyt fyysinen riippuvuus alkoholista. Tutkimusperinteen mukaisesti alkoholistiksi tulee ihminen, jolle kehittyy nopeasti toleranssi alkoholin vaikutuksille ja joka siten juo tiedostamattaan

yhä suurempia alkoholimääriä halutun vaikutuksen aikaansaamiseksi. Tämän katsotaan nopeuttavan fyysisen riippuvuuden kehittymistä. Kliiniset tutkimukset puolestaan osoittavat, että alkoholin väärinkäyttöä ja fyysistä riippuvuutta ei voida luotettavasti erottaa toisistaan. Uusimmat lääketieteelliset luokitukset määrittelevätkin alkoholismin oireyhtymäksi: mikään yksittäinen oire ei sellaisenaan riitä luokittelemaan ihmistä alkoholistiksi.

Perintötekijöiden merkitys juomatajapojen säätelijöinä on osoitettu lukuisissa koe-eläin- ja väestötutkimuksissa. Perinnöllisyyttä käsittelevässä artikkelissa oudoksuttaa se, ettei siinä ole otettu huomioon Tukholman adoptiotutkimusta, joka on muovannut käsityksiä alkoholismin monimuotoisuudesta sekä perintötekijöiden ja ympäristön vuorovaikutuksesta alkoholisoitumisessa. Lisäksi kaippaa hahmotelmaa siitä, mikä periytyy: Millainen on se kausaaliketju, joka liittyy toisiinsa perinnöllisyyden ja alkoholismin. Pohtimisen arvoinen kysymys on myös, miten tärkeimmän ympäristötekijän, itse alkoholin, lisääntyvä käyttö vaikuttaa perintötekijöiden ilmenemiseen.

Alkoholismin hoito näyttää Sisyfoksen työltä. Tutkimusten mukaan raskaankin kiven vierittäminen kuitenkin kannattaa: on hyödyllisempää hoitaa kuin jättää hoitamatta. Entä miten parantaa tuloksia? Järvenpään sosiaalisairaalan ylilääkäriin Paavo Koistisen ironiaa mukaillen hoitamalla vain niitä, jotka ovat päättäneet luopua lopullisesti viinasta, ja pitämällä nämä uususkovaiset samanhenkisten piirissä.

Petri Hyttiä